

Marit Ruge Bjærke og Kyrre Kverndokk, 2022. *Fremtiden er nå: Klimaendringenes tider*. Oslo, Scandinavian Academic Press / Spartacus forlag. 202 sider.

Anmeldt av Emil Flatø

Mot slutten av Marit Ruge Bjærke og Kyrre Kverndokks *Fremtiden er nå: klimaendringenes tider*, sammenlignes klimaendringenes tider med en strikk. «Har du strikken rundt fingeren, kan du strekke den i alle retninger, langt ut til og med, men den forlater ikke utgangspunktet. Slipper du den, spretter den tilbake og treffer fingeren din. Hver eneste gang» (s. 165).

Poenget er at klimaendringene har en forbausende evne til å trekke ulike tider – Paleocen-eocen-termalmaksimumet, hverdagsliv; værtegn og «jærtegn» om en katastrofal, antropocen fremtid – inn i en sammenheng som krysser faglige og sektorielle grenser mellom naturvitenskap, politikk, populærkultur, mellom høyt og lavt, mellom mennesker og et mangfold av arter, mellom Tor Åge Bringsværds science fiction i *Vår verden er dugg* (2014), Petter Nomes glemte NRK-serie *Året 2048* (1988) og FNs klimascenarier. Den førende tanken er at klimaforandringer er en nåtidsorienterende tenkemåte. Enten det er katastrofer i den geologiske fortiden som gjøres til eksempler i samtiden, eller fremtiden som rykker nærmere når menneskeskapte forandringer døpes om til natur- og klimakriser, kan vi angivelig være sikre på at strikken holder, og bringer oss tilbake til der vi er.

Ruge Bjærke og Kverndokk er del av en større vending mot temporaliteter i kulturforskningen det siste tiåret, og boken

bærer bud om hvorfor en voksende økologisk kriseforståelse i humaniora står så sentralt i arbeidet med nye tidsforståelser. Gjennom naturvitenskapelige utviklinger som den foreslåtte antropocene epoken i stratigrafien, varslene om en sjette masseutryddelse i biogeologien, og søket etter oppvarmingsperioder som kan sammenlignes med vår tid i paleoklimatologien, har historiografifaget fått en radikalt utvidet tidsramme som ikke er like entydig sentrert om menneskelig aktivitet som før. Ser man etter tidsmøter i miljø- og klimapolitikken, støter man fort på friksjonene mellom nettmediens øyeblikksmentalitet, politikernes valgcykluser, offentlighetens luner, investeringsporteføljenes strategier, planetens sykluser, økosystemenes skjøre balanser, karbondioksidens liv i atmosfæren, også videre. Der fremtidshorisontene for modernister latet til å love økt produktivitet, velstand og utvikling, er de i dag gjenstand for modernitetens konsekvenser, vitenskapens illevarsler og en avkoloniserende kamp over hvilke verdier, kultursyn og historieforståelser som skal prege fortellingene vi lever videre med. Kort fortalt har kulturforskningen en stor jobb å gjøre med å holde oversikt og øve kritikk over hvordan tider bringes sammen, fortolkes og håndteres i politikken, vitenskapen, dagliglivet og offentligheten. *Fremtiden er nå* fortjener honnør for å gi en lesverdig innføring til disse presserende problemstillingene.

Strikken er i det hele en snedig metafor for den elastiske tilnærmingen Ruge Bjærke og Kverndokk har valgt. Enhver som har prøvd å forholde seg til tidsmangfold, vet hvor fort det blir uhåndterlig. *Fremtiden er nå* beveger seg ufortrødent og assosiativt mellom ulike tidsplan, og mellom vitenskap, politikk og «hverdag» – selv om hverdagen her like gjerne kan

vide til søndagsprekener i 1755 som nettavisscrolling i dag. De beste kapitlene kommer når forfatterne tillater seg denne ville samrøren, hvilket for øvrig er kapitlene som ligger tettest på den originale forskningen som ligger til grunn for boka. Ideen om å sammenligne tidligmoderne tradisjoner for å se til historien som læremester med klimaforskningens bruk av paleoklimatologiske eksempler fra den geologiske dyptiden er både kreativ og genererende for tanken. Det samme er parallellen mellom mediens fortolkning av tørkesommeren i 2018 og andre tilfeller av «ekstremvær» som varsler om global oppvarming, og 1700-tallets «jærtegn», altså tendensen til å lese guddommelige varsler inn i uvanlige naturfenomener – her blir vi servert en nydelig liten globalhistorie om hvordan Lisboa-jordskjelvet i 1755 ble satt i sammenheng med uvanlige naturbegivenheter fra Amerika til Växjö. Eksempelets makt får dagsaktuell, politisk brodd når forfatterne viser misforholdet mellom det store, statistiske mørket som er biomangfoldstap – brorparten av verdens arter er fortsatt uoppdaget – og de karismatiske artene som dominerer mediedekningen av FNs naturmangfoldsrapporter. Og på årsakssiden, tendensen til å fremheve klimaendringer over to langt viktigere trusler mot biomangfoldet – endret arealbruk og overhøsting – på tross av at det burde være enklere, politisk, å gjøre noe med fiskekvoter og utbyggingsprosjekter enn verdens samlede karbonavtrykk. Til sist har vi kapitlet om Greta Thunberg som moralsk figur. Det er en hendig måte å snappe opp en overgang fra grønn politikk som noe dagens makthavere ønsker å gjennomføre for sine barn og barnebarn, til forventningen om at barna vil bli ofre for vår fallitt, og at Thunberg derfor har en moralsk autoritet

til å utfordre «de voksnes» tommeltvinning.

Dette er riktignok ikke en bok om eksempelets makt og tidligmoderne tidsforståelser i klimadiskurser. Selv om *Fremtiden er nå – klimaendringenes tider* primært gir en helhetlig fremstilling av funnene fra forskningsprosjektet «The Future is Now: Temporality and Exemplarity in Climate Change Discourses» (2017–2021), har den også en bredere ambisjon: Å gi en oversikt over «de tidene som er i spill når klimaendringer blir omtalt og diskutert» i politikken, mediene, forskningen og hverdagsliv (s. 11). Uttømmende er det ingen som klarer å være, men det er gjort mye arbeid på etterkrigstidens jord- og miljøvitenskaper som virker spesielt relevant her. Hadde forfatterne tatt for seg kunnskapshistoriske perspektiver på hvordan klimavitenskapen fikk den definisjonsmakten den har over alt fra det politiske ordskiftet, byråkratiske planleggingshorisonter til historieførståelser i dag, kan man se for seg at de ville lagt mindre vekt på mediens synekroker for klima og naturmangfold. Det er vanskelig å tenke seg en mer dramatisk kontrast til partikulær eksempeltenkning enn forskning som bygger på klimavitenskapenes kunnskapsinfrastrukturer, bygget opp gjennom århundrer ved å samle heterogene opplysninger om værforhold fra et ujevnt, men etter hvert globalt nettverk av målestasjoner. Opplysninger som man i løpet av 1900-tallet ble i stand til å sammenholde i klimamodeller som kan simulere lange strekker av atmosfærisk tid, og «eksperimentere» med jordsystemiske effekter av ulike fremtidsscenarioer. De moderne jord- og miljøvitenskapene representerer kloden som et dynamisk hele, og de lyktes med å bygge pålitelig kunnskap om fremtiden tiår før klimaend-

ringene trådte i kraft. Rollen deres er å formidle ekstremt overordnede, generasjons-overskridende, planetære tendenser. Derfor er eksemplenes makt for klimaforståelser mer begrenset enn det man ser hos klimapolitikkens fetter i FN-systemet, menneskerettigheter, hvor kampen mellom partikulært orienterte saker og mer overordnede spørsmål også spiller seg ut i det juridiske hierarkiet mellom individuelle og sosiale rettigheter. Misforstå meg rett: Det er all grunn til å bekymre seg for hvilken plass det er for historiske urettferdigheter, oljeutvinning, global ulikhet og hverdagserfaringer i disse vitenskapeliggjorte tidshorisonter, slik Ruge Bjærke og Kverndokk gjør. Men skal en slik kritikk være effektiv, tror jeg man vil tjene på å ofre vidsynet for en mer konsentrert utforskning av hvordan klimavitenskapen har preget rådende tids- og fremtidsforståelser.

Det vil nok forbause hvor en slik utforskning kunne ledet. La meg gi et, krent, eksempel. Metodisk ser Ruge Bjærke og Kverndokk mest på språklige begreper og kategorier for tid. Et grunnlagsspørsmål i forskningen på etterkrigstidens institusjonaliserte vitenskaper er forholdet mellom *techne* og *logos*, altså om vitenskapens innhold overhodet kan oversettes med ord (Stiegler 2018). Forskningen som oppsummeres i FNs klimareport bygger på enorme datasett, modellarkitektur, kode, standarder, og omforente forskningsrammeverk. Spør du meg er nettopp disse ikke-språklige kvalitetene sentrale for hvordan jordsystemeksperter fikk rollen som en slags «historikere» for klimaforandringenes tidsalder (Chakrabarty 2019:1). Med dekning i enorme mengder empirisk og modellbasert data kan jordsystemeksperterne gi inntrykk av å snakke med en helt ny presi-

sjon om både historiske og fremtidige begivenheter. Den som vil prøve å forstå de kulturelle nedslagspunktene til denne logikken, må nok lete i mer digitale kulturhistoriske kilder. Talende nok har videospillsjangeren vært nært forbundet med modellbasert klimaforskning helt siden gaia-teoretikeren James Lovelocks Daisy-world-simulering (1983) ble popularisert med *SimEarth* (1990). (Dette tematiseres i Laura op de Bekes (2022) avhandling for Lifetimes-prosjektet på Universitetet i Oslo.)

Strekker forfatterne dermed strikken vel langt når de setter seg fore å gi en oversikt over klimaendringenes tider? Nei, det får være grenser til kverulering. Men om det er lov å komme med en ydmyk bønn: Vær så snill, ikke flere forkludrende metaforer om tid. Tid er verken en strikk eller en pil, verken en linje eller en sirkel, i alle fall ikke uten metafysikk. *Fremtiden er nå* er for det meste stødig på å behandle tid som et mangfoldig fenomen man kan spore i kildematerialet. Strikken hefter forfatterne inn i teoretiske floker, med påstanden om at klimaendringene alltid leder mot det samme nåtidige utgangspunktet. Hvordan en flere århundrer lang prosess for menneskeskapte planetære endringer lar seg samle i én nåtid, kan i alle fall ikke jeg se.

Kilder

- Bringsværd, T. (2014) *Vår verden er dugg*. Oslo, Cappelen Damm.
- Chakrabarty, D. (2019) The Planet: An Emergent Humanist Category. *Critical Inquiry*, 46 (Autumn 2019), 1–31.
- Op de Beke, L. (2022) *Anthropocene Temporalities in Videogames: The Anthropocene as a Structure of Feeling in Popular Gameplay*. Avhandling (PhD.), Universitetet i Oslo.

- Ruge Bjærke, M. og Kverndokk, K. (2022) *Fremtiden er nå: Klimaendringenes tider*. Oslo, Scandinavian Academic Press.
- SimEarth: The Living Planet. 1990. MacIntosh, MS-DOS, Windows [Game]. Maxis: Redwood City, CA.
- Stiegler, B. (2018 [2015]). 'Power, Powerlessness, Thinking and Future', in Stiegler, B. (trans. Ross, D.). *The Neganthropocene*, 180–187.
- Watson, A.J. og Lovelock, J.E. (1983), Biological Homeostasis of the Global Environment: The Parable of Daisy-world. *Tellus B*, 35B: 284–289.
- Året 2048* (1988). Nome, P. og Morvik, T. (regi). Marienlyst: NRK.